

Eesti Komitee Koolitoimkond.

Kogu rahvusliku kultuuri ja rahvustunde taimelavaks on paratamatult eestikeelne haridus. Eriti oluline on see pagulasena võõras ühiskonnas, kus ümberrahvustumise oht ähvardab igal sammul. Imestamisväärselt innuga on Eesti pagulaskond Rootsis hoidnud kinni oma keelest ja oma haridusest. Sellepärast on ka hariduse alal saavutatud rahvuslikud tulemused eriti suured, eriti eesti koolide osas.

Esimesed eesti algkoolid tekkisid Rootsi pinnal 1944. aastal laagreis õpetajate ja lastevanemate omal initsiatiivil. Esimene eesti laagrikool organiseeriti 1944.a. veebruaris Vikingshilli laagris laagriivanema A. Grönbergi ja E. Harkna poolt. Laagrikool töötas kuni aprilli kuuni.

Teise eesti laagrikoolina alustas tööd 5. septembril Medevi Brunni laagrikool õpetaja J. Karheidingu juhtimisel. See kujunes üheks suuremaks ja eeskujulikumaks laagrikooliks 1944/45 õppeaastal.

Sellest kirjutab kooli asutaja J. Karheiding ise Eesti Komiteele 28. sept. 1944:

"Teatan, et olen organiseerinud Medevi laagris Eesti lastele algkooli ja lasteaia.

Kool töötab 6. klassilisena kahe klassikomplektiga 3 klassi kummaski komplektis. Klassiruumide on kaks. Algkool töötab hommikupoole ja lasteaiad pärast lõunat.

Algkoolis õpib praegu 50 õpilast ja lasteaias saavad juhatast 20 last".

Edasi kirjutab J. Karheiding raskustest õppevahendite ja -raamatute alal, samuti õpetajate palga olukordi ja lõpetab oma kirja sõnadega:

"Loodan, et Eesti Komitee meie algatusetele kõigiti kaasa aitab ja vajalikke samme astub nii õpetajate palga kui ka kooliraamatute paljundamise asjus".

Eesti Komitee asuski kooliküsimust korraldama ja oktoobris 1944 teeb Eesti Komitee esimees R. Penno kooliõpetaja Heinrich Mark'ile ülesandeks alustada eesti koolide organiseerimistöödega.

Ka Eesti Komitee juhatus on küsimust kaalunud ja protokollis leidub märge:

"Eesti koolide ellukutsumise alal püüda läbi viia vähemalt teatud ettevalmistusaastate ulatuses puht-eestikeelne kool. Reaalkool võiks olla rootsikeelne, mis annab õiguse rootsi gümnaasiumi astumiseks. Kui võimalik, nõutada eesti koolile õigusi samadel alustel, millised olid rootsi vähemusrahvusel Eestis".

Enne tegelikule organiseerimistööle asumist lais aluses oli vajalik selgitada Rootsi vastavate ametasutuste seisukohad ja hankida andmed Rootsi põgenenud õpilaste ja õpetajate kohta.

Oktoobri lõpus 1944 oli Eesti Komitee delegatsioon koosseisus: R. Penno, A. Grönberg ja H. Mark Rootsi Koolide Peavalitsuse peadirektor O.S. Holmdahli juures, kes suhtus eesti koolide asutamise mõttesse heatahtlikult ja pidas esialgu vajalikuks just algkoolide avamise.

Peadirektor leidis, et küsimust tuleb arutada ka Välismaalaste Komisjoniga, kelle alla põgenikud kuuluvad, ja valitsusega.

"Teataja" esimeses numbris 28. oktoobril avaldati ankeet kogu pagulaskonnale andmete saamiseks õpilaste ja õpetajate arvu kohta. Ankeedi andmetest selgus, et Rootsi on saabunud üle 2000 algkooliõpilase, ca 800 keskkooliõpilast ja gümnaasiumiõpilast ja ligi 400 algkooliõpetajat. Nendele andmetele tuginedes esitati Eesti Komitee poolt Koolide Peavalitsusele ja Välismaalaste komisjonile ettepanekud, milles paluti asutada eesti algkoolid ja võimaluse korral ka keskkool-gümnaasium internaatkoolidena.

Nii Koolide Peavalitsus kui ka Välismaalaste Komisjon pöördusid Eesti Komitee avalduse põhjal Valitsuse poole, kusjuures mõlemad asutised palusid eesti kooliküsimuse lahendamist oma kompetentsi kuuluvaks.

Samalaadsest pöördus Eesti Komitee eesti ajakirjanduse kaudu üleskutsega õpetajate poole, et need laagrites organiseeriks kooli oma initsiatiivil. See üleskutse leidis tähelepanu ja paljudes laagrites asutati laagrikoolid, kus õpetajad töötasid täiesti ilma tasuta.

Valitsuse otsuse kohaselt asuti 1945.a. jaanuaris pagulaste kooli- ja haridusküsimuste lahendamisele Välismaalaste Komisjonis koostöös Koolide Peavalitsuse ja pagulaste komiteedega.

Juhatus koosolekul 24. jaanuaril 1945 teatab R. Penno Valitsuse otsusest.

"Õppekavade koostamiseks, õpperaamatute läbivaatamiseks ning muude kooli korraldusse puutuvate küsimuste ettevalmistamiseks otsustatakse E. Komitee juurde luua Koolitoimkond".

Koolitoimkond asus tööle järgmises koosseisus: esimees adv. H. Mark, sekr. H. Eller, liikmed - koolideinspektor H. Rajamaa, koolideinspektor P. Raska, dir. H. Jänes, mag. J. Aavik, õp. J. Karheiding ja mag. E. Laid. Hiljem on juurde valitud prof. G. Suits, koolideinspektor H. Summer, õp. E. Saare, vikaarpiiskop J.O. Lauri ja õpetaja pr. H. Lehola.

Välismaalaste Komisjoni juurde määrati ametisse pagulaskoolide korraldajaks rootsi koolide inspektor dr. Helge Haage. 2. veebruaril 1945 toimus Välismaalaste Komisjonis eesti koolide asutemisküsimuses nõupidamine, millest osa võtsid ka Eesti Komitee esimees R. Penno ja Koolitoimkonna juhataja H. Mark.

Sellel nõupidamisel otsustati ellu kutsuda esmajoones laagrikoolid ja selle järele eesti koolid teistes keskustes, kus elab küllaldasel arvul kooliealisi lapsi. Koolitoimkonna koosolekust 6. veebruaril 1945, kus selgitati eestipoolseid seisukohti, võttis osa peale Eesti Komitee esimehe R. Penno ja minister H. Laretei veel koolide inspektor H. Haage. Koosolekul rõhutati eriti eesti algkoolide asutamise vajadust. Samuti peeti vajalikuks, et Välismaalaste Komisjon võtaks oma juurde ametisse Eesti Komitee Koolitoimkonna esindaja. Samal koosolekul dr. Haage tegi teatavaks, et Välismaalaste Komisjoni otsuse kohaselt laagrikoolide ülesandeks on võimalikult kiires korras õpetada rootsi keelt, et õpilased pärast laagrite likvideerimist võiksid siirduda rootsi koolidesse, sellepärast kehtestatakse ka laagrikoolidele rootsi algkoolide õppekavad mõningate muudatustega, mis on vajalikud üleminekuaja koolile. Õppekavade tõlkimise võttis samal koosolekul oma ülesandeks minister H. Laretei.

Järgmisel päeval teatati Eesti Komiteele, et Välismaalaste Komisjon kokkuleppel Koolide Peavalitsusega on komisjoni juurde ametisse võtnud Eesti Komitee esindajana kooliküsimustes Koolitoimkonna juhataja H. Marki, kelle ülesandeks on dr. Haagele kaasa aidata pagulaskoolide organiseerimisel ja külastamisel.

Lühikese ajaga organiseeriti senistele laagrikoolidele lisaks uusi kooli ja määrati ametisse uusi õpetajaid, kusjuures rootsi keele õpetamine määrati tavaliselt kohalikele rootsi algkoolide õpetajaile.

Kogusummas töötas laagrites 1945.a. kevadsemestril ja suvel ca 40 kooli 80 klassikomplektiga ja ca 100 õpetajaga. Laagrikoolides said eestikeelsest õpetusest umbes 1000 õpilast.

Esimese katsena luua algkooli väljaspool laagrit võib eriti esile tõsta Stockholmi Eesti Algkooli asutamist. See nõudis suurt pingutust, kuna Koolitoimkonna ettepanek Stockholmi eesti algkooli asutamiseks lükati kahel korral tagasi. Kuna aga Stockholmis laagrit ei olnud, kuid oli arvukas hulk eesti õpilasi, kes rootsi koolides ei käinud, siis lõpuks nõustus Välismaalaste Komisjon 10. märtsil 1945 avama Stockholmi Eesti algkooli Välis-

maalaste Komisjoni ülalpidamisel.

Stockholmi eesti algkooli eeskujul asutati kohe peale seda väljaspool laagreid eesti algkoolid Norrköpingis, Storvretas, Ulricehamnis ja Alingsåsias.

Kõik need eesti laagrikoolid ja algkoolid töötasid Välismaalaste Komisjoni ülalpidamisel kuni 15. augustini 1945.

Samaaegselt laagrikoolide asutamisega, mis olid mõeldud peamiselt alghariduse andmiseks, tegi Eesti Komitee pingutusi ka kesk- ja kõrgema hariduse korraldamiseks. Esmaajoones suunati tegevus eestikeelse keskkooli ja gümnaasiumi ellukutsumiseks.

24. jaanuaril saadeti märgukiri Koolide Peavalitsuse peadirektorile, milles paluti võimalusi eestikeelse keskkooli ja gümnaasiumi asutamiseks. Vastavale attepantule teatati Koolide Peavalitsuse poolt, et kuna Valitsus ei ole määranud selleks otstarbeks summasid, siis neil ei ole võimalik eesti gümnaasiumi asutada. Pärast jutuaajamist Koolitoimkonna esindajatega saatis Koolide Peavalitsuse peadirektor Koolitoimkonna ettepaneku edasi Välismaalaste Komisjonile, kes dr. Haage ettepaneku kohaselt veebruari lõpul otsustas asutada kahe viimase klassi õpilastele eesti gümnaasiumi laagrikoolina. Mag. Rajamaa vahendusel leiti gümnaasiumile ruumi Sigtunas ja nii asutati Sigtuna Eesti Gümnaasium, kuhu võeti vastu loo õpilast, kellest 1947.a. veebruaris sooritasid üliõpilaseksami 35 õpilast ja sama aasta oktoobris 50 õpilast.

Sigtuna Gümnaasiumisse võeti vastu ainult loo õpilast. Vastuvõtmise aluseks ei olnud seekord mitte teadmised, vaid mitmesugused muud alused, nagu sõjaväes olemine jne. Siinkohal võiks tsiteerida Koolitoimkonna protokoll nr.3, 29. märtsist 1945:

"Sõjasolnute puhul tuleb individuaalselt valida. Dr. Haage neid peaaegu üldse ei taha.

E. Laid: Need olid parimad demokraadid!"

Koolitoimkonna protokoll nr.4, 3. aprillist 1945 märgitakse:

"Kuna reaalklassides on ruumi, siis lubatakse mahtuvuse järgi vastu võtta ka neid poisse, kes on sõjast osa võtnud".

Koolitoimkonna pingutustest kõneleb sama protokoll veel:

"R. Penno räägib oma käigust Välismaalaste Komisjoni esimehe Bexeliuse juurde eesti gümnaasiumi asjus. Bexelius on leidnud, et on ülekohus mitte võtta gümnaasiumi Soomest tulnud poisse ja on lubanud nende kasuks rääkida.

Otsustati, et E. Laid läheb veelkord Bexeliuse juurde paluma, et sõjameestele ei tehtaks takistusi kooli asumisel".

Kuna juba aprillis 1945 sai teatavaks, et koos laagrite likvideerimisega lõpetavad ka laagrikoolid oma tegevuse ja et sama aasta sügisel lõpetab Välismaalaste Komisjon kõikide eesti koolide tegevuse, siis koostas Eesti Komitee Koolitoimkond pikema omapoolse kava eesti kooliküsimuse omapoolseks lahendamiseks. See esitati haridusminister G. Andrénile 22.mail 1945. See kava sisaldas järgmised 7 punkti:

- 1) palutakse avada eesti kooli või klassikomplekte seal, kus asub suuremal arvul eestlasi,
- 2) palutakse asutada üksikute koolide juurde internate, kus võiksid asuda need õpilased, kelle koolitee on igapäevaseks koduskäimiseks liiga pikk,
- 3) palutakse ametisse määrata rändõpetajad kohtadesse, kus eestlasi elab laialipaisatuna rootslaste keskel,
- 4) palutakse luba eesti õpilastel minna rootsi koolidest tagasi eesti koolidesse,
- 5) palutakse avada lisaks Sigtuna Eesti Gümnaasiumile veel üks eesti

- gümnaasium ja keskkool,
6) palutakse muuta laagrikoolides kehtestatud õppekavad,
7) palutakse eesti kooliküsimusi korraldava asutise juurde ametisse määrata eesti kooliküsimuste asjatundja.

Sellele märgukirjale saabus 29. juunil 1945 eitav vastus, kusjuures teatati, et eesti algkoolide õpilastel tuleks eeloleval kooliaastal siirduda rootsi koolidesse.

Eesti Komitee Koolitoimkonnal ei jäänud muud üle kui asutada eesti algkoolid omal riisikol, kusjuures õpetajate palku loodeti tasuda Eesti Komitee käsutuses olevatest summadest. Bii algasid erakoolidena tööd algkoolid Stockholmis, Alingsåsis, Ulricehamnis, Göteborgis ja Hälsingborgis. Nende ülalpidamisega tekkis tõsiseid raskusi, kuna nad olid tööd alustanud ilma ametliku loata.

21. septembril 1945 esitati Eesti Komitee poolt Haridusministrile uus märgukiri, milles paluti põhimõttelist luba eesti eraalgkoolide asutamiseks. Märgukirjas üteldakse:

"På grund av dessa svåra förhållanden vänder sig Estniska Kommittén till chefen för Eklelesiastikdepartementet, till Eder, Herr Statsråd. Vi anhålla om tillstånd att få inrätta några estniska privatskolor i sådana trakter, där det finns ett tillräckligt antal estniska barn för en hel skola eller enstaka klasser vid svensk skola. Löner för lärarpersonalen kan Estniska Kommittén själv bestrida, men utbeder sig hjälp att för undervisningen gå använda erforderliga lokaler samt undervisningsmaterial. De estniska föräldrarnas önskan är att våra skolbarn tillsvidare skola erhålla ordentlig undervisning på sitt modersmål, för att främst råda bot för luckorna i kunskaper och allmän utveckling, och dessutom tillgodose systematisk och för barnens utveckling lämplig undervisning i svenska språket. För detta senare ändamål har i dagarna utkommit en lärobok för estniska skolor in Sverige, kallad "Rootsi keele õpik algajale" (Lärobok i svenska för nybörjare). De planerade estniska privatskolorna äro avsedda att upprättas efter svenskt mönster och i deras schema skulle lektioner i svenska språket upptaga 6-8 timmar per vecka i klasserna 1-7, varvid undervisningen i klasserna 5-7 skulle anförtras en kompetent svensk lärarkraft. På detta sätt hoppas vi avhjälpa de av krigs- och ockupationsåren förorsakade bristerna i våra barns utveckling och sålunda bereda dem möjlighet att förkovra sig i svenska språket, så att de seda helt kunna vara i stånd att övergå till svenska skolor".

Sellele märgukirjale saabus eitav vastus 7. detsembril 1945. Kirjale oli kaasa lisatud ka Välismaalaste Komisjoni ja Koolide Peavalitsuse arvamused. Viimase arvamuse järele peetakse soovitatavaks, et iga kooli avamiseks tuleb anda eraldi luba nimeliselt vastavale koolile.

Kuna mõlemad arvamused peegeldavad väga selgelt Rootsi ametasutuste suhtumist eestlastesse, teiselt poolt näitab aga ka Eesti Komitee sihikindlat tööd, siis peaks olema vajalik mõningate lõigete toomine mõlemi ametasutuse arvamusest.

Nii kirjutab Välismaalaste Komisjon 9. oktoobril 1945, et vastavalt Haridusministeeriumi soovile Eesti Komitee ettepaneku kohta eraalgkoolide asutamise kohta avaldavad nad oma arvamuse.

Antakse ülevaade laagrikoolidest, samuti väljaspool laagreid asunud algkoolidest ja märgitakse, et nende ülesandeks oli esmajoones hõlbustada üleminekut Rootsi koolidesse ja selle tõttu õpetada peamiselt rootsi keelt. Olevat ühtlasi olnud ette nähtud rootsi õpetajad, kuid õpetajate puuduse tõttu oldi sunnitud rakendama eesti õpetajaid. Õpetust jagati rootsi õppekavade alusel ja rootsi keelt õpetasid rootsi õpetajad tundide alusel. Oma direktiivides koolidele oli Välismaalaste Komisjon märkinud,

et eriti rootsi keel tuleb hoolikalt õppida, et üleminek rootsi koolidesse oleks kergem.

"Selles ulatuses kuidas balti õpetajad ise õpiisid rootsi keelt, pidi ka õpetamist üle viidama rootsi keelele. Kuni selle ajani võiks siiski õpetamist läbi viia laste emakeeles".

Arvamus jätkub järgmiselt:

"Erfarenheterna från undervisningen vid de baltiska flyktingskolorna voro så till vida goda, som arbete därstädes av de baltiska lärarna bedrevs med stort intresse och på många håll med påtaglig framgång. I ett avseende visade sig emellertid anordningen med baltiska lärare mindre tillfredsställande, nämligen i fråga om inlärandet av svenska språket. Intresset för denna del av undervisningen var på de flesta håll ganska minimat. Däremot visades ett synnerligen stort intresse för undervisning i estniska språket och historia, för vilka ämnen Estniska Kommittén lät utarbета och till skolorna utsända särskilda detaljerade kursplaner. Vid samtal med de estniska lärarna framkom även, att man från Kommitténs sida var mycket angelägen om att barnen behölle sitt estniska språk och att undervisningen i estnisk språk och estnisk historia var ett av skolans huvudsyften.

Denna Kommitténs strävan att få till stånd mera varaktiga estniska minoritetsskolor framgick ännu för övrigt med all tydlighet av upprepade framställningar från kommittén till olika myndigheter, bland annat till Kungl. Maj:t 1 maj 1945, över vilken framställning kommissionen den 22 maj 1945 avgav underdånigt utlåtande.

Mot inrättande av mera stadigvarande estniska minoritetsskolor utanför flyktingslägren talade redan vissa praktiska olägenheter. Så visade det sig i exempelvis Stockholm, att utgifterna för de estniska skolklasserna blevo relativt höga. Enligt de av kommittén lämnade uppgifterna, som lågo till grund för klassernas inrättande, skulle lärjunge antalet uppgå till ca 50 och lärartjänsternas antal till 2. Det dröjde emellertid icke länge förrän från olika skoldistrikt runt Stockholm rapporter inkommo till vederbörande folkskolinspektörer, att de estniska barn, som voro intagna i de svenska skolorna, lämnat sina skolor och begivit sig till den estniska skolan i Stockholm, ofta utan att ens anmäla förhållandet till vederbörande lärare".

Sellejärele kirjeldatakse, et isegi õpilased, kes küllalt oskasid rootsi keelt, läksid eesti kooli. Seal kujunes aga koolitee pikaks. Õpetajate palgad, üür jne., selle tuli veel lisaks söidud, raamatud, riietusabi jne. jne., mida põgenikud palusid. Märgitakse edasi:

"Att dessa kostnader i stor utsträckning övertogs av de kommunala skolmyndigheterna, ändrade ju icke deras karaktär av utgifter, som belastade det allmänna. Avslag från en myndighet medförde i regel endast, att man nästa dag ansökte hos annan myndighet eller hos enskild välgörare, i de flesta fall med slutlig framgång.

Med hänsyn till såväl dessa sekundära ekonomiska följder av de estniska skolorna som den tendens till minoritetspolitik, som skolorna tycktes uppamma, beslöt utlänningskommissionen att avveckla desamma senast den 15 augusti 1945. Samtliga lärare och skoldistrikt, där särskilda estniska skolor voro inrättade, underättades om skolornas indragning och om skälet härför".

Edasi märgitakse, et ringkirjalisele küsimusele on igalt poolt teatatud, et ei ole takistusi balti laste õpetamiseks rootsi koolis, eriti kuna lapsed on väga ruttu õppinud rootsi keele.

Edasi märgitakse:

"Under tiden har emellertid estniska kommittén utan att rådfråga utlänningskommissionen gått in för inrättandet av estniska minoritetsskolor med hjälp bland annat av de lokala skolmyndigheterna. För detta ändamål har estniska lokalkommittén sålunda uppvaktat de svenska skolmyndigheterna i en rad större och medelstora städer och - med stöd av uppgifter om bland annat skolöverstyrelsens medgivande att upplåta lokaler för estniska minoritetsskolor och att bidra till dessa med fria resor för lärjungarna mm. Lärarlönerna skulle enligt kommitternas uppgift betalas av Estniska Kommittén. Samtidigt ha emellertid framställningar gjorts bland annat till statens arbetsmarknadskommission om bidrag till lärarlöner vid dylika estniska minoritetsskolor. Här ifrågavarande åtgärder från estniska kommitténs sida ha orsakat mycket besvär och irritation. På platser, där estniska minoritetsskolor icke inrättats, ha de estniska målsmännen i många fall protesterat genom att icke sända sina barn till de svenska skolorna, vilket givetvis ha ägnat att ingiva de största betänkligheter, då det icke kan vara ur svensk synpunkt önskvärt att inom landet hysa en samling barn, som sakna vanlig skoluppföstran.

Det är tydligt, att något förbud mot inrättandet av estniska minoritetsskolor icke kan härledas ur gällande författningar. Därest sådana skolor upprättas, böra de dock icke understödjas av staten eller kommunal myndighet. Att skoldistriktet skulle åläggas några skyldigheter gentemot estniska minoritetsskolor bär därför icke förekomma.

Med hänsyn till vad sålunda anförts, får utlänningskommissionen avstyrka varje statsingripande till förmån för här ifrågavarande skolor."

Nagu sellest arvamusest nähtub, mis muuhulgas väga piltlikult näitab neid pingutusi, mis Eesti Komitee teinud eesti kooli heaks, on Välismaalaste Komisjon täiesti vastu eesti erakoolile. Välismaalaste Komisjoni seisukohad eesti õpetajate ja Eesti Komitee kohta on eesti pagulastele austavad ja näitavad seda hoolt ja indu, millega õpetajad ja Eesti Komitee on võidelnud eesti kooli eest.

Haridusministeerium küsis arvamust ja Koolide Peavalitsuselt, kes oli oma arvamuses palju tagasihoidlikum ja vastutulelikum.

Koolide Peavalitsus oma kirjas 6. novembrist 1945 analüüsib põgenike kooliküsimust ja leiab selle olevat väga raske küsimuse. Kõik oleneb sellest, kas pagulased jäävad pikemaks ajaks Rootsi või pöörduvad nad lähema aja järele tagasi. Eesti erakoolide suhtes märgitakse:

"Därest sådan skolplikt införes, synes frågan om estniska privatskolor böra bedömas ur samma synpunkt, som frågan om privatskolor i allmänhet för skolpliktiga barn i Sverige. För dessa sistnämnda gälla bestämmelserna i 62§ folkskolestadgan där det föreskrives, att ansökan om att få inrätta enskild skola skall underställas vederbörande skolråd eller folkskolestyrelse, som för det fall framställningen bifalles, har att tillse, att undervisningen sker i huvudsaklig överensstämmelse med folkskolestadgans bestämmelser eller i annat fall äger förbjuda densamma."

Edasi räägitakse selles arvamuses koolikohustusest ja lõpetatakse järgmiselt:

"Med hänsyn vad sålunda anförts får överstyrelsen som sin mening uttala, dels att inrättande av privat flyktingskola bör göras till föremål för Kungl. Maj:ts prövning i varje särskild fall, dels att föreliggande framställning om generellt medgivande till inrättandet av privata estniska privatskolor icke bör bifallas, dels ock att frågan om tillgodoräknande av skolgång i estnisk privatskola såsom

fullgjord i svensk folkskola med hänsyn till gällande allmänna regler för lärjunges skolplikt i Sverige icke för närvarande bör föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd".

Arvestades seda Koolide Peavalitsuse seisukohta, et iga kooli avami-seks tuleks eraldi anda luba nimeliselt vastavale koolile, esitas Eesti Komitee 3. jaanuaril 1946 Haridusministrile palve lubada jätkata õppetööd Stockholmi, Alingsåsi, Göteborgi, Hälsingborgi ja Ulricehamni koolides, samuti lubada asutada uusi erakooli Uppsalas, Norrköpingis ja Malmös. Sellele märgukirjale ei saanud mingisugust vastust. Nii töötasidki 1945/1946. õppeaastal nimetatud 5 kooli ilma ametliku loata. Lisaks nendele töötasid veel täienduskoolid Uppsalas, Norrköpingis, Malmös, Boråsis ja Lundis.

Ametlike lubade mittesaamine ähvardas aga ette tuua uusi raskusi järgmisel õppeaastal koolitöö jätkamiseks. Sellepärast esitati Eesti Komitee poolt 15. juulil 1946 pikem memorandum peaminister P.A. Hansonile. Selles üksikasjaliselt motiveeritud kirjas paluti:

- 1) lubada põhimõtteliselt, et eesti õppekeelega erakoolidele antaks õigus töötada esialgu niikaua, kuni pagulasküsimus ei ole rahvusvahelises ulatuses lahendamist leidnud ja
- 2) lubada eestikeelset täiendusõpetust eesti õpilastele neis kohtades, kus eesti õpilasi asub vähemal arvul.

Sellele märgukirjale kirjutasid alla piiskop Köpp, Eesti Komitee esimees T. Grünthal, Eesti Komitee abiesimees prof. Perltz ja Eesti Komitee Koolitöökonna juhataja H. Mark. Märgukirjas toodud asjaolude selgitamiseks käisid delegatsioonid Haridusministeeriumis, Sotsiaalministeeriumis, Välisministeeriumis ja poliitiliste parteide juhtivate tegelaste juures. Kõige selle intensiivse töö tulemus oli siiski, et Haridusminister Eesti Komitee delegatsioonile 1946.a. sügisel teatas, et tema ei tee takistusi eesti erakoolide töötamiseks ega eestikeelse täiendusõpetuse andmiseks.

Kogu kooliala korraldamine ja koolide töötamiseks vajalike summade hankimine jäi sellega eestlaste endi hooleks.

Eraalgkoolidest jäid püsima 2, mis edasi töötavad ka 1948/1949 õppeaastal. Need on 6-klassiline algkool Stockholmis ja 4-klassiline algkool Hälsingborgis. Stockholmi Eesti Algkooli juhatab E. Karma ja Hälsingborgi algkooli E. Raunvee. Täiendusõpetuse andmiseks eesti rahvuslikes ainetes töötavad täienduskoolid 38 eestlaste keskkuses, kus asub vähemal või suuremal arvul eestlasi. Need koolid töötavad 1-2 korda nädalas.

Eraalgkoolide osas on kohalikud omavalitsused oma kanda võtnud ruumid ja õppevahendid osaliselt, kuna õpetajate palgad nii eraalgkoolides kui täienduskoolides on tulnud pea täielikult Eesti Komitee katta. On siiski olnud ka üksikutes kohtades juhuseid, kus Rootsi ärilised ringkonnad on toetanud eesti kooli.

Koolide majanduslike võimaluste hankimiseks on toime pandud korjandusi Eesti Komitee poolt, samuti on asutatud enamikes keskustes nii algkui ka täienduskoolide ülalpidamiseks Koolisõprade Seltsid, kes on harilikult koolide ülalpidamise teatavas osas võtnud oma kanda.

Tehti pidevalt katseid, et Sigtuna gümnaasiumi laiendataks ja võimaldataks veelgi suuremal arvul õpilastel oma keskharidust jätkata, kuna Sigtunasse soovijaid oli 250, vastu võeti aga ruumipuudusel ainult loo. Eesti Komitee esitas omapoolse märgukirja Sotsiaalministrile, milles paluti selle abi uue gümnaasiumi asutamiseks, kus võiks ka need väljajäänud oma pooleliolevaid õpinguid jätkata.

Ka tehti 22. jaan. 1946 ettepanek Koolide Peavalitsusele, et Sigtuna Gümnaasiumi juures lubataks eksternina lõpetada eesti keeles ka neil, kes gümnaasiumi ei pääsenud, kuid omal algatusel õpinguid jätkasid. Selle

ettepaneku mõtteks oli võimaldada Stockholmi Eesti Õhtugümnaasiumi, milline kool asutati erakoolina 19. oktoobril 1945, õpilastel lõõkeksamite tegemist. Hiljem võimaldati aga ka selle kooli juures lõppeksamite tegemine ja nii lõpetas 1948.a. märtsis 15 õpilast Stockholmi Eesti Õhtugümnaasiumi. Kooli kuratooriks on õuejuttustaja Danell ja direktoriks Henno Jäes. Koolil on ca 150 õpilast ja töötab täielikult eestlaste ülalpidamisel.

Eesti koolide ülalpidamine Rootsis riigi otsese toetuseta ei oleks kuidagi mõeldav ilma kogu eestlaskonna kaasabit.

See toetus on läkunud kahel viisil. Esiteks üldise korjanduse kaudu eesti kooli heaks, mis 3. septembril 1947 ümber moodustati Eesti Koolide Toetuskapitaliks. Kuid koolide ülalpidamise raskustest on hakanud pidevalt osa kandma kohapealsed keskused Koolisõprade seltside, organisatsioonidevaheliste koolitoimkondade ning koolide hoolekogude jne. kaudu.

1945.a. novembris alustas Eesti Komitee juures tegevust iseseisva ja isemajandava asutisena Eesti Korrespondentsinstituut, mille ülesandeks on pakkuda keskkooli haridust neile kaasmaalastele, kes ei saa mingil põhjusel õppida tavalistes koolides. Keskkooli kursus jagunes reaalkooli I, II, III ja IV klassi kursuseks. Õppetöö toimub rootsi neljaklassilise reaalkooli õppekava alusel kõikides õppeainetes välja arvatud rootsi keel, mille õpetamine toimub erikava järel.

Peale keskkoolikursuse on Korrespondentsinstituudi poolt korraldatud kutseelaseid kursusi: ehitustehniline joonestamine, mille eesmärgiks on ette valmistada joonestajaid arhitektbüroo jaoks; masinaehitus-joonestamine, mille eesmärgiks on ette valmistada joonestajaid masinaehituse alal; raamatupidamine, rootsi keel, inglise keel. Suurema kursuseks on teoksil veel praegu täienduskursus õpetajatele. Õpilaste arv on tõusnud üle 700, kusjuures õpilasi on peale Rootsi veel Saksamaalt, Taanist, Inglismaalt, Schweitsist, Prantsusmaalt, Itaaliast jne.jne.

Korrespondentsinstituudi õppetöö kõikidel kursustel toimub kirjateel, välja arvatud reaalkooli kursus, kus soovijaile on ette nähtud ka suulised kursused raskemalt õpetatavais ainetes. Korrespondentsinstituudi juhatajaks on mag. Herman Rajamaa.

Korrespondentsinstituut on lühikese ajaga välja lasknud mitmedkümned kursuste lõpetajad, nagu raamatupidajad, tehnilised joonestajad jne., kes on võrdlemisi kergesti tööd leidnud rootsi asutustes.

Ka on Eesti Komitee Koolitoimkonna poolt kaasa aidatud kõrgema hariduse taotlemisel. Sigtuna Eesti Gümnaasiumi lõpetajate kõrval on saanud ka Eesti Õhtugümnaasiumile samasugused õigused kui teistele koolidele ülikooli sisseastumisel. Peale selle on saadetud märgukiri 14. aprillil 1947 Valitsusele, milles palutakse eesti üliõpilastele samasuguse võimaluse andmiseks õppelaenu saamiseks kui rootslastele. Sellele märgukirjale ei ole aga seni vastust saadud.

Koolitoimkonna järelvalvel tegutseb iseseisva asutisena Eesti-Rootsi Õpperaamatute fond, mis loodi 1945. a. kevadel ja selle juhatusse valiti dr. G. Korjus (esimehena), H. Mark, H. Jänes, H. Rajamaa ja A. Varma. Õpperaamatute fond on hankinud toetusi rootsi seltskonnalt ja eesti oma asutistelt ja on seni kirjastanud 12 õpikut:

H. Jänes "Meie emakeel" I, II, III; J. Aavik "Kooli leelo", I, II, III; H. Rajamaa "Eesti lugemik" I, II; Luur-Arumäe "Usuõpetust algkoolidele" I; H. Jänes "Eesti keele grammatika keskkoolidele"; A. Leht "Eesti maateadus algkoolidele", H. Jänes "Tuulekannel" (Valimik eesti luulet koolidele);

Ka on üksikud õpikud ilmunud teiste kirjastuste poolt.

Koolitoimkonna allüksusena asutati 3. detsembril 1945 Lasteaedade toimikond, mille sihiks on olnud korraldada ja kaasa aidata kõikides k-simustes, mis

ühenduses eesti lasteaedade rajamise ja korraldamisega. Toimkonna ülesandeks on olnud kontaktipidamine üksikute lasteaedade ja rootsi asutuste vahel.

Teise alltoimkonnana tegutses Eesti Kulturfilmitoimikond, milline loodi Eesti Koolitoimkonna otsusega 28. novembrist 1946. See toimikond ei ole aga erilist tegevust avaldanud ja see likvideeriti E.K. Koolitoimkonna otsusega 27. maist 1948.

Eesti koolidel on olnud pidevalt majanduslikke raskusi, kuigi omavalitsusesutiste poolt on teatavaid vastutulekuid tehtud. Nii näit. Stockholmis Eesti Algkooli õpilastel on tasuta sõit trammidel, õpilaslõunade eest tuleb õpilastel tasuda ainult väga minimaalne tasu (kuna riik ei võtnud kooli ülalpidamiskuludest osa, vaid ainult Sthlmi linnavalitsus), ka on kooliruumid ja õppevahendid tasuta.

Ka on pöördutud puhtrahalise toetuse saamiseks mitugi korda vastavate rootsi ametasutiste poolt. Väga väikeses osas on vastu tulnud. Nii teatati kirjaga 4. juunist 1948 Sotsiaalministri poolt, et palve kohaselt, mis Eesti Komitee poolt sisse antud 25. juunil 1947, on otsustatud määrata toetust Eesti Õhtugümnaasiumile 1500 krooni ja Korrespondentsinstituudile 3300 krooni rootsi keele õpetamisega seoses olevate kulude katteks.

Tegelikud koolide ülalpidamiskulud on aga tulnud Eesti Koolide Toetuskapitalist, mida on kokku pandud vabatahtlikult pagulaste poolt. Eesti Koolide Toetuskapitali suurus on aastas ca 20.000 krooni.

Ka on pöördutud kirjalikult Eesti Komitee poolt Ameerikasse peakonsul J. Kaivu poole, et Ameerikast saaks vabaks teatavaid summasid koolide ülalpidamiseks. Konsul Kaiv on teatanud, et ta on Ameerika valitsusele ka vastavad ettepanekud teinud, kuid ei ole seni jaatavat vastust saanud.

Arvulise ülevaate saamiseks esitatakse alljärgnevad arvud Eesti koolide kohta 1947/1948.a. õppeaastal.

I Algkoolid:

1. Stockholmi Eesti Algkool	8 õpetajat	116 õpilast
2. Hälsingborgi Eesti Algkool	1 "	31 "
3. Boråsi eesti algkooli klass	1	13 "
Kokku	10 õpetajat	210 õpilast

II Täienduskoolid:

1. Alingsås	1 õpetajat	28 õpilast
2. Borås	1	63
3. Eskilstuna	3	34
4. Falköping	1	7
5. Folkesta	1	5
6. Forserum	1	5
7. Furulund	1	9
8. Gävle	1	11
9. Göteborg	2	109
10. Habo	1	7
11. Halmstad	6	47
12. Hammarby	1	4
13. Herg	1	8
14. Hälsingborg	3	39
15. Högbo	1	8
16. Jonsered	1	51
17. Jönköping	1	6
18. Kristianstad	1	3
19. Kumla	1	21
20. Köping	2	11

-10-

21. Linköping	2	öpetajat	11	öpilast
22. Lund	6		45	
23. Lysekil	1		9	
24. Malmö	4		36	
25. Midsommarkransen	2		40	
26. Mölnlycke	1		15	
27. Norrköping	1		63	
28. Nyköping	1		11	
29. Olofström	2		17	
30. Oskarshamn	2		9	
31. Paskallavik	1		15	
32. Skene	1		25	
33. Smålandsstenar	1		18	
34. Södertälje	2		30	
35. Trelleborg	3		7	
36. Ulricehamn	1		14	
37. Uppsala	5		62	
38. Västerås	2		10	
39. Älvängen	1		10	
40. Örebro	1		14	

Kokku	71	öpetajat	937	öpilast
III Sthlmi E. Öhtug.	24		175	
IV Boråsi realk.klass	7		35	
V Sigtuna R. Güm.	10		51	
VI E. Korresp. Inst.	30		611	

Kõik kokku 152 õpetajat 2019 õpilast.

=====

Eesti Komitee osa eestikeelse hariduse korraldamisel Rootsis on väga suur. Arvestades Rootsi ametasutuste suhtumist eesti kooli küsimusse, eriti Välismaalaste Komisjoni oma, on täiesti imekspandav, et on suudetud tööle rakendada 47 kooli 152 õpetajaga ja 2019 õpilasega ja peamiselt eestlaste oma summadega.

Eesti Komitee Koolitoimkond.
Tegevusaruanne 1953. aasta kohta.

1. Tegevuse üldsuund.

Eesti koolide käigushoidmine ning eesti pagulaskonnas huvi säilitamine ja süvendamine rahvusliku kasvatuse vastu on olnud Koolitoimkonna peaülesandeks 1953.a.

Eesti koolide ja rahvusliku kasvatuse majandusliku kandepinna laiendamise vajadus on põhjustanud aktiivset tegevust majandusliku toetuse taotlemiseks eesti pagulaskonnalt, Rootsi asutustelt ja rahvusvahelistelt organisatsioonidelt. Selles sektoris on toimunud tihe koostöö Eesti Rahvusnõukogu Kultuurkomisjoniga. Rootsi asutustelt toetuse saamise väljavaated on kasvanud. Nii on Rootsi riigi 1954/55.a. eelarve kavandisse võetud: 1) toetus palkade maksmiseks Stokholmi Eesti Algkooli õpetajatele ja 2) toetus Eesti Teaduslikule Instituudile. - Seni ei ole veel otsustamist leidnud palved toetuse saamiseks: 1) eesti täienduskoolide õpetajaile tasude maksmise jaoks ja 2) kooli- ja kultuuriala organiseerimiseks Eesti Komitee poolt. Pingutused Haridusministeeriumis ja Koolide Peavalitsuses jätkuvad, et ka need palved meile soodsat lahendamist leiaksid.

Rahvusvaheliste organisatsioonide ja asutuste juures on astutud samme Eesti Rahvusnõukogu Kultuurkomisjoni kaudu toetuste saamiseks rahvusliku kultuuri viljelemiseks. Väljavaated toetuste saamiseks neilt asutustelt ja organisatsioonidelt ei ole veel selgunud.

2. Koolitoimkonna koosseis.

Esimees õpetaja H. Mark, sekretär õpetaja Helmi Eller, liikmed: koolide peainspektor J. Aavik, dir. H. Jänes, dir. O. J. Kiisel, dr. M. Kleitsman, mag. E. Laid, vikaarpiiskop J. O. Lauri, dr. A. Proos, koolideinspektor P. Raska, koolide peainspektor M. Raud, õpetaja E. Saare, koolideinspektor H. Summer.

3. Algkool.

Stokholmi Eesti Algkool töötab 1953.a. 6 klassikomplektiga. Koolis õppis 170 õpilast. Õpetajaid töötab koolis 7, neist 1 rootslane. Hr. Verner Nerep Eesti Komitee arhiivitöölisena on andnud Stokholmi Eesti Algkoolis klaveritunde. Stokholmi Eesti Algkooli juhatajaks on hr. Udo Juuno. Stokholmi Eesti Algkooli Hoolekogu liikmeks oli Eesti Komitee Koolitoimkonna esindajana hr. E. Kandre ja Hoolekogu revisjonikomisjoni liikmeks oli Eesti Komitee esindajana hr. V. Palm.

4. Täienduskoolid.

1953.a. töötasid täienduskoolid järgmistes kohtades: Alingsås, Borås, Bromma, Enköping, Eskilstuna, Falköping, Forserum, Furulund, Göteborg, Halmstad, Hägersten, Hällbybrunn, Hälsingborg, Jonsered, Kumla, Kviberg, Lundby, Lund, Lysekil, Malmö, Mölnlycke, Norrköping, Olofström, Södertälje, Uddevalla, Uppsala, Västerås. Kokku töötas 1953.a. 27 täienduskooli, kus oli rakendatud 46 õpetajat ja õppis kokku 546 õpilast.

Täienduskoolides õpetatakse eesti keelt, eesti ajalugu, eesti maateadust ja eesti laulu.

5. Stokholmi Eesti Gümnaasium.

Stokholmi Eesti Gümnaasium jätkas tegevust aasta esimesel poolel. Samuti töötas aasta esimesel poolel Stokholmi Eesti Õhtugümnaasium, mis töötas iseseisvuscaegse eesti õppekava järgi.

Stokholmi Eesti Gümnaasiumis õppis 10 õpilast ja Stokholmi Eesti Õhtugümnaasiumis õppis 9 õpilast. Eesti Gümnaasiumi lõpetas 1953.a. 10 õpilast ja Õhtugümnaasiumi 6 õpilast.

Mõlemate gümnaasiumide juhatajaks oli lic. H.Jänes ja inspektoriks õuejuttustaja Sven Danell.

Õpetajatena töötas Stokholmi Eesti Gümnaasiumis 10 õpetajat, neist 1 rootslane, Stokholmi Eesti Õhtugümnaasiumis 9 õpetajat, neist 1 rootslane.

Gümnaasiumide majandamist juhtis Eesti Komitee Koolitoimkonna poolt valitud kuratoorium koosseisus dir.H.Jänes, mag.J.Aavik ja mag. E.Laid.

Stokholmi Eesti Gümnaasiumi on kokku lõpetanud 68 õpilast, Stokholmi Eesti Õhtugümnaasiumi 49 õpilast ja Stokholmi Eesti Reaalkooli 49 õpilast.

6. Eesti Korrespondentsinstituut.

Eesti Korrespondentsinstituut jätkas tegevust Eesti Komitee juures järgmiste kursuste alal:

- 1) reaalkooli kursus, mis jaguneb rootsi 4 klassilise reaalkooli I,II,III ja IV klassi kursuseks;
- 2) ehitustehniline joonestamine;
- 3) tehniline joonestamine masinaehituse alal;
- 4) raamatupidamine;
- 5) rootsi keele kursus;
- 6) inglise keele kursus;
- 7) kursus kalkulaatoritele;

- 8) täienduskursus eesti ja läti õpetajaile vikaarõpetaja õiguste saamiseks rootsi algkoolides;
- 9) eesti merekooli kursus - eelklass, ligisõidu tüürimeeste ja 3.järgu mehaanikute ettevalmistamise kursused.

Õpilaste arv Instituudi kõigil kursustel kokku oli 1953.a. lõpul 115. Aasta jooksul lõpetas Korrespondentsinstituudi kursuse 2 õpilast. Korrespondentsinstituudis töötas 18 õpetajat.

Instituudi juhatajaks on koolideinspektor H.Rajamaa ja Instituudi majandamist korraldab Eesti Komitee Koolitoimkonna poolt valitud kuratoorium koosseisus: esimees prof. H.Perlitz, vikaarpiiskop J.O.Lauri, dir. A.Nurmiste, õpetaja T.Künnapas ja Instituudi juhataja H.Rajamaa.

7. Ringreisid eesti koolide revideerimiseks.

Koolitoimkonna esimees H.Mark külastas Norrköpingi ja Upsala eesti täienduskooli.

Koolide peainspektor M.Raud külastas Göteborgi, Jonseredi, Kvi-bergi, Lundby, Molnlycke, Kumla, Halmstadi, Boråsi ja Södertälje täienduskooli.

Koolideinspektor H. Rajamaa külastas Norrköpingi Eesti Täienduskooli.

8. Noorsooraamatud.

Noorsooraamatute komisjoni kuuluvad H.Jänes (esimees), J.Aa-vik, K.Ristikivi ja O.Olesk.

Noorsooraamatute komisjon on läbi vaadanud noorsooraamatute käsikirju ja selgitanud uute noorsooraamatute kirjastamise võimalusi. Noorsooraamatute komisjon on töötanud kontaktis Eesti Kirjastus Ortoga, kuna noorsooraamatute üheks viljakamaks kirjastamise võimaluseks on osutunud raamatute avaldamine Noorte-Orto sarjas. Seni on ilmunud selles sarjas 21 noorsooraamatut.

Koolitoimkond on pidanud läbirääkimisi ka Eesti Kirjanike Kooperatiiviga ja teiste kirjastustega noorsooraamatute ja õpperaamatute kirjastamise küsimustes. Samuti on olnud kontakt Soome kirjastustega soome paremate noorsooraamatute saamiseks, et neid avaldada eestikeelses tõlkes.

Lastenäidendite kogu soetamine jätkub. Seni on paljundatud H.Tandre "Heino unenägu", laste jõulunäidend kolmes pildis.

9. Koguteos "Tammine rahvas."

Aasta jooksul on teostatud koguteose "Tammine rahvas" levitamist Rootsis, Soomes, Inglismaal, Saksamaal, USA-s, Kanadas ja Austraalias. Koguteost on seni suudetud müüa sellisel määral, et kogu-

teose väljaandmisega seosesolnud kulud on kaetud ja on juba väike ülejääk. Koguteost on veel laos ja müügil mõnikümmend eksemplari.

10. Kontakt teistes maades asuvate eesti koolidega ja organisatsioonidega.

Koolitoimkond ja Koolitoimkonna liikmed on pidanud kontakti koolidega ja koolitegelastega Saksamaal, Inglismaal, Kanadas, USA-s, Austraalias ja Argentiinas. Samuti on saadetud informatsiooni eesti ajalehtedele ja organisatsioonidele Rootsis trükitud õpikute ja noorsooraamatute kohta.

11. Kontakt Rootsi asutustega.

Kontakt ja koostöö on toimunud peamiselt Haridusministeeriumiga, Koolide Peavalitsusega ja Stokholmi Linna Koolivalitsusega. Majandusliku tpetuse hankimisel on tulnud kasutada ka eesti poliitiliste organisatsioonide sidemeid rootsi poliitiliste parteidega.

12. Koostöö teiste eesti organisatsioonidega.

Koolitoimkonna esindajad koolide peainspektor M.Raud ja dir. H.Jänes on osa võtnud Eesti Abi suvikodude kuratooriumi tegevusest.

Eesti Luteri kiriku ja Eesti Baptisti kiriku pühapäevakoolidega kontaktipidamiseks on koolitoimkond palunud pühapäevakoolide referentideks vikaar-piiskop J.O.Lauri ja Eesti Baptisti Kiriku Keskkomitee esimehe dr. A.Proosi.

Koolitoimkond on kaasa aidanud Eesti Teadusliku Instituudi asjaajamise teostamisele.

13. Nõuanne.

Nõuannet eesti õpilastele ja lastevanematele on teostatud ajakirjanduse kaudu, individuaalse nõuande korras ja ettekannetega lastevanemate koosolekuil.

14. Eesti Koolide Toetuskapital.

Eesti Koolide Toetuskapitali tegevuse korraldamine toimus Eesti Komitee juhatuse ja Koolitoimkonna poolt. Koolikorjandus teostati ühiselt Eesti Komitee bürooga.

15. Tunnistuste ja haridustöendite väljaandmine.

Eesti Komitee büroo tehnilisel kaasabil on teostatud haridustöendite ja tunnistuste väljaandmist.

EESTI KOMITEE KOOLITOIMKOND

Aruanne 1. maist 1946 kuni 31. detsembrini 1946

1. Toimikonna koosseis: esimees H. Mark, sekretär Helmi Eller, liikmed prof. G. Suits, H. Rajamaa, H. Jänes, H. Summer, P. Raska, E. Laid, J. Aavik, E. Saare.

2. Alg- ja täienduskoolid: 1946.a. lõpuks oli tegevuses 2 eesti algkooli - Stockholmis 7-klassiline ja Hälsingborgis 4-klassiline - ning 24 eesti täienduskooli järgmistes kohtades; Borås, Göteborg, Malmö, Alingsås, Ulricehamn, Halmstad, Lund, Norrköping, Uppsala, Gävle, Olofström, Kristianstad, Linköping, Nyköping, Eskilstuna, Södertälje, Västerås, Örebro, Kumla, Köping, Skene, Midsommarkransen, Mölndal, Jönsered.

Alg- ja täienduskoolides õppis 1100 õpilast.

3. Stockholmi Eesti Ohtugümnaasium jätkas tööd 1946.a. sügisel 5 klassikomplektiga: II, III, IV, V-b ja V klass. Kõik klassid töötasid viis korda nädalas 25 õppetunniga nädalas. Õpilaste arv oli kokku 143 õpilast. Opetajaid 18, neist 16 eestlast ja 2 rootlast. Ohtugümnaasiumi direktoriks on H. Jänes, kooli majandamist juhib Koolitoimikonna poolt moodustatud kuratoorium koosseisus: mag. J. Aavik, mag. E. Laid, direktor H. Jänes.

Ohtugümnaasiumi poolt on korraldatud eesti keele tunde 1 kord nädalas eesti õpilastele ühes rootsi koolis, nimelt Södra Kommunala Mellanskolas, kus on õppimas suuremal arvul eestlasi.

4. Sigtuna Eesti Gümnaasium jätkas tegevust Välismaalaste Komisjoni ülalpidamisel.

5. Eesti Korrespondentsinstituut jätkas tegevus Eesti Komitee juures iseseisva asutusena. Instituudi juhatajaks on G. Puu ja Instituudi majandamist korraldas Koolitoimikonna poolt valitud kuratoorium koosseisus: dir. H. Jänes, mag. H. Rajamaa, dir. G. Puu.

Korrespondentsinstituudi reaalkooli kursus jaguneb I, II, III ja IV klassi kursuseks. Õppetöö aluseks on Rootsi neljaklassilise reaalkooli õppekavad.

Korrespondentsinstituudi poolt olid korraldatud veel järgmised kursused: ehitustehniline joonestamine, raamatupidamine, rootsi keel ja täienduskursus õpetajaile.

Korrespondentsinstituudi kõigil kursustel kokku õppis ca 500 õpilast, neist kümnekond Saksamaalt, Taanist, Schweizist ja Inglismaalt.

6. Ringreisid eesti koolide organiseerimiseks. Tegevusperioodi jooksul külastas Koolitoimkonna juhataja H. Mark järgmisi eestlaste keskusi: Eskilstuna, Kumla, Örebro, Alingsås, Göteborg, Borås, Halmstad, Hälsingborg, Lund, Malmö, Norrköping, Uppsala. Koolitoimkonna liige koolideinspektor H. Rajamaa külastas järgmisi kohti: Eskilstuna, Gävle, Norrköping, Västerås, Uppsala, Södertälje.

7. Saksamaal ja Taanis töötavate koolidega on peetud kontakti, vahetatud informatsiooni, kooskõlastatud õppekavu ja koordineeritud õpperaamatute kirjastamist.

8. Teostatud nõuannet eesti õpilastele hariduse jätkamiseks Rootsis ajakirjanduse kaudu ja individuaalse nõuande korras.

9. Rootsi-Eesti Õpperaamatute Fondile on kaasa aidatud õpperaamatute kirjastamisel. Fond töötab iseseisva asutusena. Fondi poolt oli aruandeaasta lõpuks kirjastatud 8 õpikut.

10. Kontakt Rootsi asutustega on olnud väga tihe. Koolide teotsemiseks nõusoleku saamisel on tulnud ületada suuri raskusi. Korduvalt on esitatud märgukirju ja suulisi seletusi Haridusministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Koolide Peavalitsusele ja Välismaalaste Komisjonile.

11. Koolide arhiiv. Eesti Komitee Koolitoimkonna juurde on asunud eesti kooli arhiivi loomisele. On otsustatud kokku koguda ajavahemikus 1944.a. sügisest kuni 1945.a. augustini tegutsenud laagrikoolide tegevusse puutuvad materjalid. Arhiivi korraldajaks on mag. H. Rajamaa.

12. Alltoimkondadena Koolitoimkonna juures töötasid: 1/ Lasteaedade Toimikond ja 2/ Eesti Kulturfilmi Toimikond, kes oma aruande esitavad eraldi.

Eesti Komitee Koolitoimikond

T e g e v u s a r u a n n e 1948, a. kohta.

1. Tegevuse üldsuund.

Pagulas põlve pikenemine on järjest rohkem esiplaahile tõstnud emakeelse kooli ja rahvusliku kasvatus vajaduse. Enamik eesti noortest on sunnitud haridust omandama võõrkeelses koolis. Paguluses õppimist alanud noored on tõsisel ümberrahvustumise ohus. Eriti perekonnad, mis asuvad üksikutena lahus kaasmaalaste suurematest keskustest, on suurtes raskustes lastele emakeele kätteõpetamisel.

Seepärast on ostunud vajalikuks organiseerida kõiki rahvuslikke jõude, et kasutamist leiaksid kõik võimalikud vahendid noortele emakeele õpetamiseks ja rahvusliku vaimu kasvatamiseks. Eesti algkoolides on võimalus käia ainult murdosal eesti noortest. Eesti täienduskoolid on seetõttu kujunenud meie tähtsaimaiks rahvusliku kultuuri taimelevandeks. Esineb aga kahjatsusväärseid nähteid, kus sedagi võimalust ei kasutata ja lapsed eesti algkooli või täienduskooli saatmata jäetakse. Selles osas on tulnud teha üha intensiivsemat selgitustööd, sest rahvusliku kasvatus küsimus ei ole ainult isiklik küsimus, vaid üldrahvuslik probleem. Selgitustöö ja eesti koolides saavutatud edu tulemusena ongi a.1948 suurenenud eesti algkoolide õpilaste arv, eesti täienduskoolide arv ja eesti täienduskoolide õpilaste arv.

Eestlaste keskustest eemal asuvates eesti kodudes rahvusliku kasvatus teostamisele on järjest rohkem tähelepanu pööratud. Peaaegu ainukesteks rahvusliku kasvatus teguriteks sellistes kodudes on vanevad ise ja emakeelsed õpikud. On oluline, et kõikidesse eesti kodudesse muretssetaks eestikeelsed õpikud. Selgi alal on mõnel juhul märgata loidust ja ükskõiksust. Eesti kodude ja lastevanemate rahvusliku kasvatus teostamise aktiveerimiseks on Koolitoimikonna poolt asunud organiseerima ülemaalist eesti kooli usaldusmeeste võrku, mille kaudu igale üksikule eesti perekonnale pagulasolukorras tõusetuvate kasvatusprobleemide lahendamisel ollakse abiks.

Eesti koolivõrgu ja kasvatusalase organisatsiooni käigushoidmine nõuab suuri majanduslikke kulusid, mis lasuvad eestlaste eneste õlgadel. Eesti koolide, suvekodude ja noorsoo-organisatsioonide kulud kokku moodustasid a.1948 ümarguselt 200.000 krooni. Sellest summast on eestlaste eneste poolt kokku pandud 175.000 krooni. See summa on tõendiks eesti pagulaste elujõust ja rahvuslikust idealismist. Selle summa kokkusaamine on võimalikuks osutunud edukalt töötavate kohapeal-

sete koole ülalpidavate organisatsioonide, Eesti Abi ja Eesti Komitee Koolide Toetuskapitali kaudu, mille juhtimine toimub Eesti Komitee juhatuse ja Koolitoimkonna kaudu.

2. Koolitoimkonna koosseis.

Esimees adv. H. Mark, sekretär õpetaja Helmi Eller, liikmed: mag. J. Aavik, dir. H. Jänes, mag. E. Laid, vikaarpiiskop J.O. Lauri, õp. Hilda Lehola, koolideinspektor H. Rajamaa, koolideinspektor P. Raska, koolide peainspektor M. Raud, õpetaja E. Saare, prof. G. Suits, koolideinspektor H. Summer.

3. Alg- ja täienduskoolid.

A.1948 töötasid järgmised eesti algkoolid: Stockholmi Eesti Algkool -7-klassiline, Hälsingborgi Eesti Algkool - 4-klassiline; Boråsis eesti algkooli viimane klass. Algkoolides töötas 10 õpetajat ja õppis 250 õpilast.

Eesti täienduskoolid töötasid järgmistes kohtades: Alingsås, Borås, Dalsjöfors, Enköping, Eskilstuna, Falköping, Folkesta, Forserum, Fristad, Furulund, Gävle, Göteborg, Habo, Halmstad, Hammarby, Harg, Hälsingborg, Högbo, Jonsered, Jönköping, Kristianstad, Kumla, Köping, Linköping, Lund, Lysekil, Malmö, Midsommarkransen, Mölnlycke, Norrköping, Nyköping, Olofström, Paskallavik, Riksby, Skene, Smålandsstenar, Stora Sundby, Södertälje, Trelleborg, Ulricehamn, Uddevalla, Uppsala, Västerås, Årsta, Älvängen, Örebro. Kokku töötas a.1948 jooksul 46 täienduskooli, kus oli rakendatud 75 õpetajat ja õppis kokku 1020 õpilast.

Täienduskoolides on õpetatud eesti keelt, eesti ajalugu, eesti maateadust ja eesti laulu.

4. Stockholmi Eesti Gümnaasium.

Stockholmi Eesti Õhtugümnaasium jätkas tegevust Stockholmi Eesti Gümnaasiumi nime all, Gümnaasiumis töötasid a.1948 jaanuaris järgmised klassid: reaalkooli II-4 ja IV-4, gümnaasiumi I, III-a ja III-b, ning detsembris töötasid: reaalkooli III-4 ja IV-4, gümnaasiumi II, III-a ja III-b. Koolis õppis kokku 111 õpilast.

Detsembris lõpetas reaalkooli IV-4 klass - 32 õpilast ja gümnaasiumi III-a - 13 õpilast. Stockholmi Eesti Õhtugümnaasiumi ja Gümnaasiumi lõpetajaid on 3 lennus olnud kokku 51. Sigtuna gümnaasiumi lõpetajaid oli 83. Kokku Rootsi eesti gümnaasiumide lõpetajaid a.1948 lõpul oli 134.

Õpetajaid töötas Stockholmi Eesti Gümnaasiumis a.1948 jooksul 24, neist 2 rootslast. Kool töötas Kungsholmens Kommunala Flickskola ruumes 5 korda nädalas 5-6 õppetundi päevas kella 17.15 - 21.45.

Stockholmi Eesti Gümnaasiumi juhatajaks on dir. H. Jänes, abijuhatajaks V. Grossthal, inspektoriks õuejutlustaja Sven Danell.

Kooli majandamist juhib kuratoorium koosseisus dir. H. Jänes, mag. J. Aavik ja mag. E. Laid.

Kooli majanduslikust toetamisest on osa võtnud S.E. Gümnaasiumi Toetajate Kogu, mille esimeheks on dir. A Nurmiste.

Õpilaste tervislikku järelvalvet on teostanud 3 kooliarsti: dr.M. Kleitsman, dr. P. Teas ja dr. E. Peterson.

5. Täiendusõpetus keskkooliõpilastele.

Boråsis töötas Eesti Reaalkool, kus õppis 1947/48. õppeaastal 1. klassis 33 õpilast. Kool jätkas 1948/49.õ.a. II klassiga, milles on 21 õpilast. Õppevahendena kasutati Korrespondentsinstituudi kirjalikke materjale. Koolijuhatajaks on hr. V. Leinveer. Kooli ülalpidajaks on Boråsi Eesti Selts, mille esimeheks on V. Brun.

Eesti keele õpetust on teostatud keskkooli ja gümnaasiumi õpilastele Stockholmis /kolmes erigrupis/, Lundis, Hälsingborgis, Norrköpingis, Uppsalas, Göteborgis ja Köpingis. Eesti keele tunde on korraldatud tavaliselt 1 kord nädalas, kaksiktund korraga.

6. Eesti Korrespondentsinstituut.

Eesti Korrespondentsinstituut jätkas tegevust Eesti Komitee juures. Instituudi juhatajaks on koolideinspektor H. Rajamaa ja Instituudi majandamist korraldab Eesti Komitee juhatuse poolt ametisse kinnitatud kuratoorium koosseisus: esimees prof. H. Perlitz, vikaarpiiskop J.O.Lauri, koolideinspektor P. Raska, õpetaja T. Künnapas ja õpetaja E. Saare.

Korrespondentsinstituudi juures töötasid järgmised kursused:

- 1/ reaalkooli kursus, mis jaguneb rootsi 4-klaasilise reaalkooli I,II, III ja IV klassi kursuseks;
- 2/ ehitustehniline joonestamine;
- 3/ tehniline joonestamine masinaehituse alal;
- 4/ raamatupidamine,
- 5/ rootsi keele kursus,
- 6/ inglise keele kursus ja inglise keele erikursus,
- 7/ kursus kalkulaatoritele,
- 8/ täienduskursus eesti ja läti õpetajaile vikaarõpetaja õiguste saamiseks rootsi algkoolides,
- 9/ kursus eesti rahvuslikes ainetes /emakeel, eesti ajalugu, eesti maateadus/.

Õpilaste arv Instituudi kõigil kursustel kokku oli 216, neist mm reaalkooli õpilasi 72. Aasta jooksul lõpetas Korrespondentsinstituudi kursuse 41 õpilast. Kokku on E. Korrespondentsinstituudi kursuse lõpetanud 142 õpilast. Korrespondentsinstituudis töötas 20 õpetajat.

7. Ringreisid eesti koolide organiseerimiseks ja külastamiseks.

Koolitoimkonna esimees H. Mark külastas aasta jooksul järgmisi keskusi: Västerås, Nyköping, Hälsingborg, Lund, Trelleborg, Malmö, Kristianstad, Olofström, Norrköping, Kumla, Örebro, Hammarby, Köping, Eskilstuna ja Göteborg.

Koolideinspektor H. Rajamaa külastas järgmisi keskusi: Linköping, Ulricehamn, Falköping, Alingsås, Göteborg, Borås, Jönköping, Halmstad, Smålandsstenar, Uddevalla, Skene.

Koolide peainspektor M. Raud külastas Köpingi Eesti Täienduskooli.

8. Õpetajatepäev.

Esimene Eesti Õpetajate Päev Rootsis toimus Koolitoimkonna ja Õpetajatesektsiooni ühisel korraldusel ühenduses suvise laulupeoga 28. juunil Stockholmis. Õpetajatepäevast võttis osa 45 õpetajat Rootsis ja koolijuhataja A. Ruut Lüübekist.

Õpetajatepäeva kavas olid järgmised referaadid: Eesti koolid Rootsis - Koolitoimkonna esimees H. Mark; Tööst eesti täienduskoolides - mag. H. Rajamaa; hr. A. Leht /Göteborg/ ja hr. H. Prüller /Malmö/; Eesti keele seisund pagulasolukorras - mag. J. Aavik; Eesti õpetajakond Rootsis - dir. H. Jänes; Välispoliitiline olukord - minister H. Laretei.

9. Kontakt teistes maades asuvate eesti koolidega.

Koolitoimkond ja Koolitoimkonna liikmed on olnud pidevas kontaktis eesti koolidega ja koolitegelastega Saksamaal, Inglismaal, Taanis ja Ameerikas.

On algatatud õpilaste kirjavahetuse korraldamine teistes maades asuvate eesti noortega.

10. Kontakt rootsi asutustega.

Koostöö ja kontakt on toimunud peamiselt Haridusministeeriumiga, Koolide Peavalitsusega, Välismaalaste Komisjoniga ja Stockholmi Linna Koolivalitsusega.

11. Kontakt teiste eesti organisatsioonidega ja asutustega.

Koolitoimkonna liikmed on osa võtnud Eesti Abi suvekodude kuratooriumi ja Eesti-Rootsi Õpperaamatufondi tegevusest.

Koostöös Eesti Komitee juhatusel on moodustatud Eesti Koolide Toetuskapital ja teostatud Toetuskapitali valitsemist.

12. Nõuanne.

Nõuannet eesti õpilastele ja lastevanematele on teostatud ajakirjanduse kaudu, individuaalse nõuande korras ja selgituskoosolekuid.

On asutud ettevalmistuste tegemisele kasvatuspäevade korraldamiseks suuremates eestlaste keskustes.

Stenholms, 18. 4. 58

Armas H. Marn!

Käesolevaga saadan suurima tänu
tejasi sinu käringija, millest mul oli
kasu väga suurel määral. Ühtlasi
lidan järele äranija Eesti Endse
hüpedioli saaditud artiklist. Kui
silles peaks olema midagi, mida
ma olen valesi' edasi andnud,
palun mulle sellest teada. Kor-
rektuuri puhul on see võimalik
veel parandada. Kui ei tule mid-
gi helistamist, siis jätan, et asi
on nora. Lede äranija pole vaps
mulle tejasi laale.

Parimate soovidega

Suurima tänu

Teodor Künnapes

Eesti Komitee Koolitoimikond, keskne pagulasasutus

Rootsis eesti kooliala korraldamisel, asutati veebr. 1945 Eesti Komitee juurde. E.K.K. on kujunenud autoriteetseks esinduseks kooliküsimuste alal läbikäimises Rootsi amet-asutustega pikaajalise koostöö tulemusena. E.K.K-a tähtsa- ja muude rahvusliku kasvatusvormide maid ülesandeid on eesti koolide, õpiringide/~~ja~~ organi-seerimine Rootsis, mis on toimunud detsentralistlikult. Selleks on püütud kohapealseid eesti organisatsioone võimalikult suurel määral rakendada kohapealsete koolide organisatsioonis. E.K.K-a majanduslikkude ressursside piiratus tõttu on tulnud vitgutada kohapealseid organisatsioone autonoomselt majandama oma koole ja omal initsiatiivil hankima selleks majanduslikke võimalusi. Koolide eksisteerimisega seoses olevate põhiliste küsimuste lahendamiseks on E.K.K. võimaluste piires aktiivselt tegev olnud. Töötamisloa hankimine Rootsi ametasutustelt on olnud Eesti Komiteele ja E.K.K-le väga raskeks ülesandeks, kuna paguluse asimestel aastatel osa Rootsi asutusi olid kategooriliselt eesti rahvuslike koolide asutamise vastu. E.K.K-a üheks esimeseks ülesandeks oli kaasa aitamine eesti laagrikoolidega (→ Algkool: Laagrikool) organiseerimisele, mida teostati Rootsi Välismaalaste Komisjoni poolt. Vajaliku koostöö huvides võeti Välismaalaste Komisjoni juurde ametisse E.K.K-a esimees H. Mark (←). Laagrikoolid tegutsesid 1944. a. sügisest kuni 1945. a. sügiseni. Kokku töötas 49 laagrikooli 1029 õpilasega 120 õpetaja juhtimisel. E.K.K-a algatusel asutas Välismaalaste Komisjon laagrikoolina Sigtuna Eesti Gümnaasiumi (←), mille lõpetas 83 õpilast. Eesti eraalgkoolide (→Algkool) asutamine ja nende majanduslik toetamine toimus esimestel aastatel koostöös Eesti Abistamiskomisjoniga (←) ja hiljem Eesti Koo-

lide Toetuskapitali [ja] ning Rootsi asutustelt saadud sum-
madest. Eesti eraalgkoolidest on jäänud töötama ainult
Stockholmi Eesti Algkool (←). Võõrkeelseis koolides õppi-
vaile õpilasele organiseeris E.K.K. rahvusliku kasvatus-
andmiseks täienduskoolid (←), kaasa arvides nende töö
sisustamiseks ning majandamisega seoses olevate küsimuste
lahendamiseks. Eesti täienduskoolid on töötanud lühemat
või pikemat aega 59-s kohas ja nendes on õpetatud eesti
keelt ja Eestit käsitlevaid õppeaineid võrdlemisi piira-
tud ulatuses. Õpilaste arv on täienduskoolides pikkamööda
vähenenud. 1947/49. õppeaastal oli täienduskoolides 918,
1957/58. õppeaastal aga ca 500 õpilast. Eesti Korrespon-
dentsinstituut (←) asutati KKK E.K.K-a poolt 25. X 1945,
et kaasmaalasile võimaldada hariduse täiendamist mitme-
sugustel aladel kirja teel. Stockholmi Eesti Gümnaasiumi
(←) asutamise algatas E.K.K. 1945. a. sügisel, mil ka
kool alustas oma tegelikku tegevust. Noorte õpi- ja harras-
tusringide KK (←) organiseerimine ja nende töö sisus-
tamine on olnud E.K.K-a järjest kasvavaks ülesandeks eriti
viimastel aastatel, mil rootsi asutuste toetus ringidele
on pidevalt suurenenud. K-a algatusel moodustati 11.IV
1945. a-l iseseisva sihtasutusena Rootsi-Eesti Õpperaa-
matufond (←), mille kirjastusel on ilmunud 14 õpikut.
K. vaadanud läbi vastavad käsikirjad ja and-
Seejuures on õpikute käsikirjad kiiresti saadetud EKKK-
nude oma nõusoleku nende trüki avaldamiseks.
~~Õpikute käsikirjad~~ Koolide
ja noorteringide organiseerimine ja külastamine on toimu-
nud peamiselt E.K.K-a esimehe H. Marga (←), koolide-
inspektor H. Rajamaa (←) ja koolide peainspektor M. Raua
(←), üksikjuhtudel ka teiste K-a liikmete poolt. Külas-
tusreisidel anti nõu pedagoogilistes, majanduslikes ja
administratiivseis küsimusis. Seejuures on tihti esinetud
selgitavate ettekannetega lastevanemaile ja laiemale
seltskonnale emakeelse kooli ja rahvusliku kultuuri vaja-
dusest ja võimalustest. Eesti noorte ja lastevanemate

abistamiseks kooliküsimuste lahendamisel korraldati individuaalset nõuannet ja avaldati eesti ajakirjanduses vastavaid kirjutisi ning informatsiooni, milles on peale eelpool nimetatute K-a liikmete kaastegev olnud veel dir. H. Jänes (--). Kontakt teistel maadel asuvate kooliala korraldavate keskustega on olnud pidev ja vastastikku viljastav.

KOKKUVÖTE EESTI KOMITEE TEGEVUSEST

=====

I. HARIDUSALA

Koolitoimikond. Juhataja adv. H. Mark. On ellu kutsutud alljärgnevad asutised:

1. Eesti alg-ja täienduskoolid. A l g k o o l i d : Stockholmis I-VII kl., Hälsingborgis I-IV kl., osaline täiskool Alingsås. T ä i e n d u s k o o l i d : Ulricehamn, Borås, Göteborg, Malmö, Halmstad, Lund, Olofström, Kristianstad, Linköping, Norrköping, Nyköping, Eskilstuna, Södertälje, Gävle, Västerås, Örebro, Kumla, Köping, Skene, Uppsala, Högbo, Jönköping, Jonsered, Mölnlycke. Neis 27-s koolis õpib praegu ca 1100 õpilast.

Koostatud on ka rootsi koolides õppivatele eesti lastele kirjalikud juhised eesti keele, ajaloo ja maadeteaduse õppimiseks ning korraldamisel suvokoloniid eesti rahvuslike ainete õppimiseks.

2. Stockholmi Eesti Õhtugümnaasium. Juhataja dir. H. Jänes. Praegu töötavad I-V klassikomplektid, 5 korda nädalas 25 õppetunniga. Koolis õpetavad 18 õppejõudu. Koolil on 141 õpilast. Lõpetajaile on antud õigus rootsi ülikoolidesse astumiseks.

3. Eesti Korrespondentsinstituut. Juhataja rektor G. Puu ja õppeala juhataja koolideinspektor H. Rajamaa. Kool pakub esmajoonel keskkooliharidust. Kursus jaguneb reaalkooli I-IV kl. kursuseks. Instituut on peale selle arendanud oma tegevust järgmiste kursuste kaudu: 1. ehitustehniline joonestamine, 2. raamatupidamine, 3. rootsi keel, 4. täienduskursus eesti õpetajaile vikaarõpetajaks ettevalmistamiseks rootsi koolis, 5. tehnilise joonestamise kursus masinaehituse alal, 6. kursus kalkulaatoritele. Instituudil on praegu 705 õpilast, kelledest üksikud elavad ka Taanis, Inglismaal, Saksas, Shveitsis, Itaalias jne. Kursuse lõpetajaist on enamik saanud paremapalgalisel kohal.

4. Kursused. E.K. on korraldanud: 1. tehnilise joonestamise kursuse ehitustehnilisel alal, 2. tehnilise joonestamise kursuse masinaehituse alal, 3. ehitustehnilise joonestamise kursuse. Praegu on käimas tehniline kursus L.M. Ericssoni tehastes töötajaile.

On võimaldatud eesti õpetajaile osavõtt Rootsi Õpetajate täienduskursusest 1946.a. suvel Uppsalas ja Viggbyholmis.

5. Lasteaiad. Eritoiukonna juhataja õp. H. Eller. Praegu töötab kuus lasteaiad: Lund, Malmö linn ning eeslinn Estgården, Hälsingborg, Norrköping, Uppsala, kokku 115 lapsega. Toimikond on kontaktipidajaks rootsi asutuste ja üksikute lasteaedade vahel ja kannab osa nende ülalpidamise kuludest.

On korraldatud koos ENMKU-ga laste suvikodu Saltvikis.

6. Vabaharidustöö. E. Haridusliidu peasekretär E. Vender. On koostatud populaarteaduslike /rahvaülikooli/ loengute sari /20 loengut/ aktuaalseis küsimusis kohapealsete organisatsioonide kultuurilise tegevuse sisustamiseks. Kavas ja teostamisel on laenuraamatukogu asutamine, lugejateringide tegevusaluste ja õpperingide kavade väljatöötamine, deklamatsioonide ja lühinäidendite kogu asutamine, amatöörteatri keskuse loomine, noorte kutsevaliku nõukogu ellukutsumine, lektorite vahendus jne.

7. Eesti-Rootsi Kooliraamatute Fond. Moodustatud E.K. Koolitoimikonna poolt. Töötab iseseisva asutisena. Esimees dr. G. Korjus. Seni ilmunud eestikeelsed õpikud: H. Rajamaa "Eesti lugemik" I; H. Jänes "Meie emakeel" I, II, III; Juh. Aavik "Kooli-Leelo" I, II; Luur-Arumäe "Usuõpetus algkoolidele" I; Koit-Parijõgi "Eesti ajalugu algkoolidele". Ilmumisel: H. Jänes "Eesti grammatika keskkoolidele"; H. Rajamaa "Eesti lugemik" II; Juh. Aavik "Kooli-Leelo" III; A. Leht "Eesti maateadus algkoolidele"; Luur-Grünberg "Usuõpetus" III.

8. Toetusi koolidele. 1946/47. õppeaastal on antud toetusteks Kr.9.005:50 järgmiselt: Stockholm 3.700, Göteborg 1.245, Hälsingborg 600, Alingsås 500, Eesti õhtugümnaasium 1.000, Södertälje 400, Ulricehamn 436, Malmö 300, Uppsala 300, Gävle 96, Lund 200, Kumla 150, Nyköping 200, Örebro 100, Köping 70, Högbo 70, Olofström 238, Skene 200. Kokku 1945/46. õppeaastaga on seni antud eesti koolidele toetusi Kr.39.005:50

II. ABISTAMISTEGEVUS

1. Abistamiskomisjon. Esimees piiskop J. Köpp, asjaajaja A. Grönberg. Puudustkannatajaile on jagatud toetusi Kr.125.251:13. 595-le eesti lapsele on kaasa aidatud Ameerika vaderitoetuse saamiseks. Eestlased saavad praegu Ameerika vaderitoetust iga kuu ca 15.000 kr. On kogutud kohapeal, saadud välismailt ja jagatud eesti põgenikele Rootsis, Taanis ja Saksas kümneid kaste riideid.

2. Välistoiukond. Juhataja prof. A. Lüüs. Seni on antud toetusi peamiselt Saksa ja Taani. Saadetud ca 300 kinkepakki toiduainetega Kr.3.197:88 väärtuses, raamatuid 7.699 eks. Kr.12.278:35 väärtuses, arstimeid Kr.791:95 väärtuses, riideid 3.668 eset jne. Abistamistegevuse võimaldamiseks on kogutud ja hangitud Kr.23.935:23 ja riideid 4.093 eset, kokku ca Kr.50.000.-

3. Invaliidide toetamine. Pr. J. Steinmann. Naissektsooni algatus eesti invaliidide toetamiseks on olnud eriti edukas, mis on võimaldanud saata Saksas asuvalle invaliididele hädavajalikku Kr.6.394 väärtuses.

27

4. Kinkepakside vahendus. Sel alal on leitud uusi, usaldusväärseid ja kiireid transpordivõimalusi Saksamaale. Naissekttsiooni vahendusel saadetakse iga kuu isiklikke nimelisi kinkepakke Saksamaale umbes 5000-6000 kg.

III. ÕIGUSLIK NÕUANNE, NOTARIAALALA, GARANTIID

1. Üldbüroo. Juhataja dir. J. Tiitso. Üle 2000 kirja saabub iga kuu E. Komiteele, milles kaasmaalased paluvad mitmesugust nõu, abi ja vahendust, mida neile ka antakse. Eriti tähtis ülesanne on bürool täita mööda maailma laialipaisatud eestlaste vahel sidemete loomisel.

2. Juriidiline büroo. Juhataja adv. J. Poska. Büroo tegevus on osutunud eriti oluliseks väljaspool Stockholmi asuvatele põgenikele. Büroos koostatakse mööduka tasu eest igasuguseid avaldusi ja aetakse asju rootsi asutustes ja kohututes.

3. Tõlgete ja dokumentide tõestamise büroo. Juhataja saatkonnasõunik A. Pallo. Büroo kasutamine on väga elav /500 dokumenti kuus/, mis näitab büroo elulist vajadust. Rootsi asutused tunnustavad Eesti Komitee tõestusi. Dokumente võib saata ka postiteel.

4. Ettevõtete asutamisel nõutavate garantiide andmise komisjon. Esimees dir. A. Jürine. Kuna rootslastest käemeeste hankimine on tekitanud raskusi, siis on läbirääkimiste tulemusena rootsi asutustega Eesti Komiteele antud õigus ettevõtete asutamisel garantiide väljaandmiseks. Seni on välja antud kümme kond garantiid.

IV. SOTSIAALNE, TERVISHOIDLIK JA KUTSEALANE NÕUANNE

1. Nõuanne sotsiaal- ja tööküsimuste alal. Korraldab tööinspektor A. Kaelas ja Joh. Mikkelsen. Antakse nõu ja juhtnõure kõigis sotsiaal- ja tööküsimusis kirjalikult, suuliselt kui ka instrueerimiskoosolekuil, milliseid on toimunud 24 erikohas. On olemas alaline kontakt Rootsi Ametiühingute Keskliidu /LO/ ja Riikliku Tööturukomisjoniga.

2. Arstlik nõuanne kirjateel. Sel alal töötavad tuntud eesti arstid, mis võimaldab eriti keskusest kaugel asuvaile saada nõu kõigis tervishoiu ja arstiabi küsimusis. Nõuküsimistele tuleb juurde lisada 1 kr. eest postmarke.

3. Kodukäsitöö, kursused ja riieteparandustöökoda. Juhataja adv. V. Poska-Grünthal. Tegevus on arenenud kolmes erisuunas: käsitööde valmistamine-müük, kursuste korraldamine, õmblus- ja parandustöökoda. Käsitöö alal on antud nõu põgenikele viimase aasta jooksul suuliselt ca 1000 korda ja kirjalikult ca 300 korda. Käsitööde müügi korraldamiseks ja rootsi äridega sidemete loomiseks on korraldatud 7 näitust. On vahendatud 200 kaasmaalasele pidev töövõimalus käsitöö alal. Korraldatud pesuõmblemise, konserveerimise, õmbluse, kudumise ja kübarategemise kursused. On korraldatud kirjalik nõuandmine. Mustrite kogust laenutatakse mustreid välja väikese tasu eest. Samuti on võimalik lasta neid komponeerida.

4. Nõuanne põllumeestele. Juhataja R. Penno, sekretär agr. A. Mark. Talude rentimise küsimuse alal on antud nõu peamiselt kirjateel. On korraldatud 3 ekskursiooni: põllumajandusnäitusele, põllumajandusülikooli ja rootsi põllumajanduslike katseasutustega tutvumiseks.

5. Nõuanne metsateadlastele. Juhataja prof. A. Mathiesen. Vastavate sammude tagajärjel on alatud erametsade korraldamistöödega meie metsateadlaste juhtimisel. On kogutud andmeid töövõimaluste kohta metsanduse alal ülemeremaades. Korraldatud ekskursioonid Stockholmi linna metsadesse ja Bergianska Botaanikaaeda.

6. Nõuanne kaluritele. Juhataja peatoimetaja O. Mänd. On korduvalt esinetud paatide eest kahjutasu määramise komisjonis kalurite huvide kaitsjana.

V. MUID ASUTUSI JA ETTEVÕTTEID

1. Pagulasasjade komisjon. Esimees riigikohtunik T. Grünthal. Komisjon on alalises kontaktis meie esindajatega teistes maades ja kogub informatsiooni emigratsiooniolude kohta.

2. Eesti Komitee koolikorjandus. On läbi viidud eesti koolide tegevuse võimaldamiseks laiaulatuslik korjandus, mis seni on andnud Kr.18.200.- Korjandus jätkub. Korjanduse materjalid töötatakse läbi ja koostatakse kultuurajalooline aruanne.

3. EESTI ABI. E.K. poolt algatati EESTI ABI ellukutsumine, mis organiseeris Saksemaal asuvatele eesti lastele vaderipakkide saatmise aktsiooni.

4. Eesti Kultuurfilmi toimkond. On alatud kultuurfilmi valmistamist eesti koolidest Rootsis.

Besti Komitee Koollitoimkond

1. Aavik, Johannes- Borensv. 17, Johanneshov.....Tel. 49-12-75
2. Eller, Helmi -Erlav. 53-VI, Stockholm 6..... " t. 61-62-38
t. 22-10-80
3. Grossthal, Villiam- Vattenledningsv. 79, Hägersten..... " 18-10-66
4. Jänes, Henno - Färjestadsv. 16, Bromma..... " 37-88-13
5. Kleitsman, Maria - Ivar Hallströmsv. 25, Hägersten k.46-50-35
t.52-01-95
6. Künnapas, Theodor - Holmgaddsv. 15, Johanneshov, k.59-94-51, t.34-08-60/265
7. Laid, Erik - Håkens gata 5-I, 8.g., Stockholm Sö, k.43-37-19, t.63-05-00
8. Lauri, J.O.- Sverkerag. 2-IV, Hägersten.....k.45-95-49
9. Mark, Heinrich- Gimmerstav. 20-II, Älvsjö 2.....k.47-79-24
10. Muld, Villiam - ~~Hälsöfjärden~~ 7, Solna 7....." 31-42-36
11. Proos, Artur - Filipstadsbacken 60-IV, Farsta..... 94-08-10
12. Puusepp, Priidu - Brännkyrkag. 97-IV, Stockholm Sö..... 32-58-05
13. Rajamaa, Herman - Klubbacken 12-II, Hägersten.....k.46-43-64
t.63-00-80
14. Saare, Berik -Artillerig. 93-I, Stockholm.....k.67-70-39
15. Summer, Hugo - Siljansv. 80-II, Johanneshov.....k.19-53-71
t.34-08-60/106
16. Kolk, Raimond - Kolmårdsv. 53, Lidingö 2.....k.66-11-48

Eesti Komitee Koollitoimkond

- ✓ 1. Aavik, Johannes- Borensv. 17, Johanneshov.....Tel. 49-12-75
- ✓ 2. Eller, Helmi -Karlav. 53-VI, Stockholm Ö..... " t. 61-62-28
t. 22-10-80
- ✓ 3. Grossthal, Villiam- Vattenledningsv. 79, Hägersten..... " 18-10-66
- ✓ 4. Jänes, Henno - Färjestadsv. 16, Bromma..... " 37-88-13
- 5. Kleitsman, Maria - Ivar Hallströmsv. 25, H ä g e r s t e n k.46-50-35
t.52-01-95
- ✓ 6. Künnapas, Theodor - Holmgaddsv. 15, Johanneshov, k.59-94-51, t.34-08-60/265
- 7. Laid, Erik - Håkens gata 5-I, ö.g., Stockholm Sö, k.43-37-19, t.63-05-00
- 8. Lauri, J.O.- Sverkersg. 2-IV, Hägersten.....k.45-95-49
- 9. Mark, Heinrich- Gimmerstav. 20-II, Älvsjö 2.....k.47-79-24
Räckvingstigen 26-V
- ✓ 10. Muld, Villiam - ~~Älvsjö 7~~, Solna 7..... " 31-42-36
- ✓ 11. Proos, Artur - Filipstadsbacken 60-IV, Farsta..... 94-08-10
- ✓ 12. Puusepp, Priidu - Brännkyrkag. 97-IV, Stockholm Sö..... 32-58-05
- ✓ 13. Rajamaa, Herman - Klubbacken 12-II, Hägersten.....k.46-43-64
t.63-00-80
- ✓ 14. Saare, Eerik -Artillerig. 93-I, Stockholm.....k.67-70-39
- ✓ 15. Summer, Hugo - Siljansv. 80-II, Johanneshov.....k.19-53-71
t.34-08-60/106
- 16. Kolk, Raimond - Kolmårdsv. 53, Lidingö 2.....k.66-11-48

- ~~Dr. Antti Auer~~
- ✓ Elmar Lriisa
- ✓ Artur Terras
- ✓ Elmar Nerep
- ✓ Min. August Rei
- ✓ Min. Heinrich Laretei
- ✓ Min. Hans Rebane
- ✓ Peapiiskop Johan Lõpp
- ✓ Prof. Harald Perlitze
- ✓ Piiskop Juri Vähk
- ✓ Pr. Elmiere Lodi - Blackevägen 38, Göteborg
- ✓ Jhs. A. Eistart
- ✓ H. Elmar Laaban
- ✓ Pr. Helvi Anas
- ✓ Pr. S. Puura

- ✓ Pr. S. Jakolson - Stang. 38, Älvjå
- ✓ Eesti Rahvusriiklugu
- ✓ Eesti Rahvusfond
- ✓ Eesti Aeti Keskus
- ✓ Rootsi Eestiaste Esindus
- ✓ Eesti Ühisak

27.1.1965
To. K. Andre

1.30

Kumbatas esineb ülevaade Kooliteinukonna töö ja selle ideoloogiliste aluste kohta tekkis mul see tunne. Reeti Komitee Kooliteinukond on juba olnud eestlase sõda-meis, mis on hingestanud eestlaste rahvusliku tegevust sõja maal ja kaugemalgi. Teinukonna koosseis on tavaliselt valitud, hõlmates terve rea suurte kogemustega koolitegelasi ja kultuurisõprasi, kes on kaasa elanud eestlase ühinenisajastu, vabadussõja ja enariiklus-aegse loomingupeavõlli. Teinukonna koosseisus on ka andevaid poliitikuid ja praktiliseid pedagooge ning kõrge rahvusvahelise tasemega psühholooge. See koostis on väärtikas eesti rahvale.

Kooliteinukond võib rahmedustundega tagasi vaadata oma kahe aastakümne kestee tehtud tööle, mille eest avaldan Reeti Komitee juhatare nimel kõige suuremat tänu ja tunnustust.

Kooliteinukonna liikmed ja meil kõis teame, et kõigist pingutustest koolimata on eestlase kaotused sõja maal tunduvad: segaabi elud aida sagenevad ja esineb mitmeid nähtusi, mis meid kurvastab. Kuid ärgem unustagem, et eestlased arvavad hajatatusa sõja sõralikus ja sumpatses riiskommas, mis oma kõrge kultuuri ja elustandardiga otse loodusjärelikult ahvatleb meid oma rüppe. ~~[See on rahva järele minev verevõrreenduse järel, millest ta on kama ilma olnud isalevitud geograafilise asendi tõttu.]~~

Ka eestlasekonna tööpanus rootsi riiskomale on nii kvaliteedilt kui kvantiteedilt tohutu suur. Reeti rahvas on nii rivas, et ta võib teistele anda palju külluse sarvest. Kuid temale jääb andmise rõõm ja andmine teeb eesti rahva lugemaks.

keesti rahvas saab emale vereingulase, kes areb tema otseses naabruses ja mille kultuuripärandis leidub rohkesti jõulisi eestipäraseid jooni ja liinse. Ja nite sugulaste vahel on kujuemas usalduslikult sõbralik vahetund ilma alt rühesse või rülevalt alla vaatamiseta.

Sündinud kodu-keestis näitavad, et eesti rahvas, kes on end enamuses areb oma põhilisel maal, seisab siin selgaga ja et eestlus kodu-keestis elab ja areneb praegu jõulisemalt kui kunagi varem. See teadmine annab julgust ja uut jõudu meie ligi sündinud teisel pool Läänemerd. Meie vastutustundlikkus ühesame on teha kõik mis võimalik, et rahvuslikult austamine eestlaskeema osa järele ~~ei ole võimalik~~ ~~teha~~ ja nii suurena kui vähegi võimalik. See hoiab elujõulisena eesti rahva vitsalse närvitsentrumi, mis annab avaratel põlvustel peale praegu aeguma väljaspool kodumaad.

Millal ja kuidas saabub vabadus eesti rahvale, seda ei suuda keegi ennustada. See võib tulla iga hetk, võib aga viibida kaua. Kuid teadame, et aeg töötab meie kasuks. Vabaduse hetk oleme maailma asjade arengust ja ~~shulise~~ ^{suure} määral ka meie välispoliitiliste tööpärasest kvaliteedist ja ~~suurest~~.

Keesti Komitee jätkab oma tegevust senises vaimus. Tjahature nimel ma tervitan kooli-keimkonda kogu sündamusest ja soovin edaspidi sees töös palju jõudu ja jätkuvat õnni ning tõotan tuletada kooli-keimkonna tööd meiega, mis Keesti Komitee juhatusel on ~~vahugi~~ võimalik.